

результатами дослідження у збірнику студентських наукових праць; участь у всеукраїнських, міжнародних конкурсах, конференціях тощо.

Університетам слід подбати про включення часу, відведеного на керівництво студентською науковою роботою у позанавчальний час у навчальне навантаження науково-педагогічних працівників. Практика підтверджує: лише спільними зусиллями, скоординованими діями можна забезпечити безперервність ланцюжка: здібний школяр – активний студент-дослідник - обдарований магістрант - талановитий аспірант - видатний науковець.

Отже, проаналізувавши рівні сформованості готовності студентів до ведення науково-дослідної роботи та визначивши, що більшість має низький показник готовності, ми зосередили увагу на необхідності залучення якомога більшої кількості студентської молоді до ведення НДР, її популяризації та заохочення студентів до різних її видів, зокрема у позанавчальний час. А з урахуванням кількості інформації іноземними мовами, саме її роль стає очевидною. Ефективність же науково-дослідницької роботи в цілому залежить від скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки, сформованості спонукально-мотиваційної сфери студента.

Список використаних джерел

1. Крушельницька О.В. Методологія і організація наукових досліджень студентів / О.В. Крушельницька. – Навч. посібник. – К. : Кондор, 2003. – 258 с.
2. Лабунская Н.А. Основы формирования личностной исследовательской системы студента / Н.А. Лабунская // Инновации и образование. Сборник материалов конференции. Серия "Symposium". - СПб.: Санкт-Петербургское философское общество. – 2003, вып.29. - С. 336-340.
3. Лазарев В.С. Критерии и уровни готовности будущего педагога к исследовательской деятельности / В.С. Лазарев, Н.Н. Ставринова // Педагогика. – 2006. - №2. – С.51-59.
4. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі / І.С. П'ятницька-Позднякова. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 312 с.
5. http://www.spbappo.ru/article_cat2.html//Формирование у учащейся молодежи положительного отношения к науке.

The necessity of performance and popularization of students' research work has been pointed out; the stimulating means have been defined. The main forms of students' out-of-class research work have been analyzed. The expediency of using the foreign language as a means of increasing the students' research work efficiency has been substantiated.

Key words: *students' research work, stimulation, out-of-class work, foreign language.*

УДК 378.147/81'373:34

Гіренко І. В.*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО САМОНАВЧАННЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті проаналізовані шляхи ефективної організації самостійної роботи студентів з вивчення іноземної мови в позааудиторний час. Самостійна робота з іноземної мови допомагає їм засвоювати знання, оволодівати уміннями та навичками. Це дозволяє використовувати її в повсякденному спілкуванні, професійно спрямованій комунікації, діловому мовленні, а також у науковій роботі.

Ключові слова: *самостійна робота, кредитно-модульна система, познавальна діяльність, навички.*

В умовах інтеграції України до світового освітнього товариства зростає необхідність знання кожним спеціалістом іноземної мови. Сучасне соціальне замовлення вимагає виховання

* © Гіренко І. В., 2012

самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує істотного посилення самостійної і продуктивної діяльності студентів, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуючись у житті суспільства [1, с. 6-7]. Значні зміни в освіті та умовах праці викликають велику потребу у навчанні протягом усього життя, а отже, висувають на перший план здатність і вміння людини до самоосвіти, самостійної навчальної діяльності, пізнавальної самостійності, самостійної роботи.

Роль самостійної роботи та самостійної навчальної діяльності в наш час настільки значна, що ця проблема вимагає щоразу нових підходів та розв'язань, створення нових навчально-методичних матеріалів, особливо, коли це стосується навчання іноземної мови, яке, як відомо, вимагає значної долі самостійності. Зростає роль самостійної роботи в умовах кредитно-модульної системи, яка передбачає відведення достатньої кількості матеріалу на самостійне опрацювання з наступним його контролем. У Положенні про кредитно-модульну систему організації навчального процесу підкреслюється посилення ролі самостійної роботи студентів у навчальному процесі [1, с. 47].

Питання планування, організації, управління та контролю самостійної роботи (самостійної навчальної діяльності, самоосвіти, автономності навчання тощо) викликає інтерес у науковців з точки зору психологічного аналізу процесу діяльності з навчання студента. Саме в самостійній роботі, як основному засобі оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових занять, найяскравіше проявляються такі особистісні якості студента як мотивація, цілеспрямованість, самоорганізованість, самосвідомість, самостійність, особиста відповідальність, самоконтроль, самодисципліна тощо. М. Дьяченко, Л. Кандибович, Е. Іващук, В. Нечаєв, О. Пометун, О. Савченко, Л. Рувинський, Т. Шамова та інші наголошують на тому, що самоосвіта – це самостійна навчальна діяльність, яка керується та спрямовується мотивацією. Опанування іноземної мови мотивується зовнішніми факторами. Але ефективність самоосвіти залежить від формування внутрішньої мотивації [3, с. 36]. Важливо в студентів сформувати вміння самомотивації своєї діяльності, тобто зацікавитися, переконати себе в необхідності виконувати її, побачити важливість цієї діяльності та її результатів для себе особисто. Таким чином, самоосвіта набуває особистісного характеру. Реально отриманий у процесі навчання результат виступає як нове знання, новий засіб дії [4, с. 44]. Проте, особливості організації вивчення іноземних мов в позанавчальний час, досліджені недостатньо.

Мета статті – розглянути основні складові самостійної роботи студентів у позааудиторний час як обов'язкового виду їхньої навчальної діяльності, дослідити її місце у навчанні іноземної мови в технічному ВНЗ.

Ефективне навчання неможливе без систематичного використання методів отримання, обробки та систематизації знань. Така робота є вагомою і плідною, якщо значною мірою здійснюватиметься самостійно, якщо людина буде докладати максимум своїх зусиль, умінь і навичок для досягнення суттєвих результатів. Коли фахівець навчиться самостійно розбиратися в проблемах, завданнях, питаннях тощо, тільки тоді він може бути достатньо впевненим у своїх переконаннях і зі знанням справи відстоювати їх перед іншими. Розвиток самостійності студентів, їхньої здатності до самонавчання, до пізнавальної самостійності стає в наш час дуже важливим завданням у навчанні. Різке збільшення обсягу інформації в усіх галузях знань, прискорення темпів утілення досягнень науки і техніки в національну економіку вимагають від сучасного спеціаліста систематичного оновлення професійних знань. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у формуванні в студентів здатності до самостійної роботи (самостійної діяльності) та пізнавальної самостійності як риси особистості. Тільки самостійна робота, самоосвіта, самовдосконалення, самостійна діяльність саме протягом усього життя можуть зробити людину справжнім професіоналом, знавцем своєї справи, зробити її справді необхідною для суспільства. Якщо людина не навчиться практично з початкової школи працювати

самостійно, прагнути до розширення свого світогляду, вдосконалення своєї майстерності, вона ніколи не досягне відповідного рівня досконалості, не зможе принести бажаної користі людям і не отримає сатисфакції від своєї діяльності [5, с. 34].

Для того, щоб отримати максимальну віддачу від самостійної роботи, необхідно правильно визначити цілі, зміст, методи та форми організації процесу навчання, тобто потрібно керувати своєю пізнавальною діяльністю. Здібність студентів регулювати свої дії вказує на наявність самоконтролю, який повинен мати місце не тільки після закінчення, а також і під час процесу всієї діяльності. Критична оцінка результатів своєї діяльності підвищує творчий потенціал студента, розвиває аналітичне мислення та самостійність у процесі накопичення знань. Поняття самостійної роботи можна трактувати як складний пізнавальний процес, систему внутрішніх і зовнішніх дій, зумовлених єдністю мотивів і цілей, спрямований на сприйняття і творче засвоєння знань [5, с. 35]. Результативність процесу навчання значною мірою залежить від закріплення досягнень аудиторної роботи. Студенти повинні добре зрозуміти особливості систематичної, копіткої і трудомісткої самостійної роботи над іноземною мовою, усвідомити необхідність свідомого сприйняття мовних фактів під час збільшення теоретичних і практичних труднощів та обсягів матеріалу, що вивчається.

Самостійна робота студентів з іноземної мови визначається як форма чи засіб навчальної діяльності, за допомогою якої засвоюють знання, оволодівають уміннями та навичками, досягають практичного володіння мовою, що дозволяє використовувати її в повсякденному спілкуванні, професійно спрямованій комунікації, діловому мовленні, а також у науковій роботі, тобто процес самостійного оволодіння іноземною мовою є процесом пізнання, причому здійснюється він планомірно, систематично, сприяє розвитку логічного мислення та активізації розумової діяльності студентів [3, с. 37]. Мета самостійної роботи є складовою частиною практичних цілей навчання іноземної мови у ВНЗ – удосконалення раніше набутих знань, умінь та навичок, щоб спеціаліст міг вивчати в ході своєї професійної роботи джерела іноземною мовою, вести пошук інформації в зарубіжній літературі, логічно осмислювати знайдену інформацію, користуватися різними видами читання, спілкуватися на побутові, професійні, ділові, культурологічні теми.

Проте, не завжди студенти виявляються готовими працювати самостійно. Багато студентів визнають, що їм не вистачає вмінь правильно організації самостійної роботи, деякі студенти не вміють правильно розподіляти вільний час [2, с. 67]. Тому основна роль у формуванні вмінь працювати самостійно належить викладачу, який демонструє прийоми самостійної роботи на аудиторних заняттях і організовує самостійну діяльність студентів. При цьому у викладачів виникають певні проблеми, серед яких – труднощі визначення відповідних методичних прийомів, вибору адекватних форм самостійної роботи, управління самостійною роботою. Щодо останнього, в методичній літературі виділяють жорстке, відносно жорстке та гнучке керівництво [3, с. 40]. Жорстке керівництво здійснюється, у першу чергу, за допомогою програмованих навчальних матеріалів: одноцільових багатофункціональних посібників, побудованих на основі алгоритмів навчання, адресованих студенту, в яких проектується кожна навчальна операція та подаються ключі для самоконтролю. Відносно жорстке керівництво передбачає виконання студентами як регламентованих, так і нерегламентованих операцій. Гнучке керівництво характеризується заданістю мети та дає студенту можливість самостійного вибору засобів, шляхів та способів виконання навчального завдання. В умовах сучасного закладу освіти домінують відносно жорстке та гнучке керівництво самостійною роботою, які поступово сприяють формуванню автономної особистості, здатної обирати те, що потрібно вивчати для досягнення поставленої для себе мети.

Організація самостійної роботи буде правильною тільки з урахуванням потреб самих студентів в оволодінні іноземною мовою, при правильній постановці завдань, виконання яких потребує певних зусиль. Завдання викладача – допомогти студенту стати суб'єктом самостійної навчальної діяльності, тобто самому визначати цілі, обирати засоби, корегувати, оцінювати, нести відповідальність за свої дії і результат. У цьому викладачу допоможе особис-

тісно-діяльнісний підхід, який передбачає в центрі навчання студента як суб'єкта діяльності [4, с. 37]. Тому ціль занять та способи її досягнення повинні визначатися з позицій самого студента, з урахуванням його інтересів, потреб, індивідуальних особливостей. Викладач має з'ясувати, як студенти уявляють самостійну роботу під час вивчення іноземної мови та допомогти їм оволодіти раціональними прийомами для її виконання. Готовність до самостійного навчання має декілька взаємозалежних та взаємопов'язаних компонентів: психологічний компонент (мотивація, ставлення до даної діяльності, інтелектуальні можливості та здібності, вольовий потенціал, саморегуляція); комунікативний компонент (комунікативна компетенція); методологічний компонент (засвоєння методів та прийомів самостійної діяльності, вміння орієнтуватися в цій діяльності, знання особливостей її виконання).

Залежно від формування кожного з компонентів готовності, розрізняють три її ступені:

- 1) готовність до копіюючої діяльності (перевага зовнішньої мотивації, низький рівень саморегуляції, форма засвоєння дій – наслідування, осмислене копіювання дій викладача, виконання вправ під його керівництвом);
- 2) готовність до відтворюючої діяльності (перевага зовнішньої мотивації, середній рівень саморегуляції, самостійне відтворення студентом прийому, засвоєного сумісно з викладачем, використання засвоєного прийому в аналогічних умовах діяльності);
- 3) готовність до власне самостійної діяльності (перевага внутрішньої мотивації, високий рівень саморегуляції, самостійне виконання різних вправ, використання прийомів у нових, але не в аналогічних умовах діяльності) [3, с. 39-40].

Викладач має визначити рівень готовності кожного студента до самостійного навчання. Для цього проводять різні психологічні тести, анкети, бесіди, спостереження, вивчення продуктів діяльності студентів та інші. Процес формування готовності до самонавчання передбачає:

- 1) спеціальну організацію навчального процесу;
- 2) організацію самостійної роботи як самостійної пізнавальної діяльності.

Основою формування готовності студентів до самостійної роботи є організуюча діяльність викладача на аудиторних заняттях та його керівництво самостійною роботою, яке поступово стає все більш гнучким і опосередкованим. Викладач має ознайомити студентів з ефективними прийомами роботи з різним матеріалом (наприклад, прийомами запам'ятовування лексики чи інформації) та різними джерелами, раціональним плануванням часу та навчальної діяльності, вмінням вести записи. Необхідно розробити та ознайомити студентів з єдиними параметрами оцінки завдань. Студент має критично оцінювати результати своєї роботи. Порівняння результатів самооцінки за визначеними критеріями та оцінки викладача сприятиме формуванню вмінь адекватної самооцінки. Доцільним видається також створення навчальних матеріалів як засобів управління самостійною роботою, які передбачають можливість вибору студентами обсягу і послідовності вправ з метою, наприклад, оволодіння тим чи іншим граматичним явищем. Можливість вибору означає, що студент сам визначає, як ефективно виконати поставлені завдання. Підтвердження важливості самостійної роботи студенти мають відчувати під час аудиторних занять, наприклад, у процесі виконання творчих завдань, які можуть бути реалізовані лише на основі знань, вмінь і навичок, отриманих у процесі самостійної роботи.

Правильно організована самостійна робота, на думку Е. Івашик [3, с.41], дозволяє передбачити кінцеві результати навчання іноземної мови, які вона допомагає досягти:

- 1) оволодіння студентами перцептивними, експресивними та інтерактивними уміннями;
- 2) рефлексію ними своїх професійних цінностей, комунікативних установок і очікувань щодо спілкування (усного чи письмового);
- 3) вибір ефективних способів і прийомів спілкування, адекватним їх індивідуальним особливостям;
- 4) розширення поля усвідомлення ними своєї особистості;
- 5) Вироблення та закріплення вмінь користуватися іноземною мовою для поглиблення своїх професійних знань та світогляду.

Формування фахівця нового типу неможливе без цілеспрямованої організації його самостійної роботи, яка є обов'язковим видом навчальної діяльності під час навчання у ВНЗ. Готовність до самонавчання з іноземної мови дозволяє студентам підтримувати і розвивати систему їхньої безперервної мовної освіти, забезпечує можливість самостійно підтримувати й удосконалювати свій мовний рівень. Самостійна робота студентів з іноземної мови допомагає їм засвоювати знання, оволодівати вміннями та навичками, досягати практичного володіння мовою, що дозволяє використовувати її в повсякденному спілкуванні, професійно спрямованій комунікації, діловому мовленні, а також у науковій роботі. Самостійна робота упродовж усього життя може зробити людину справжнім професіоналом і знавцем своєї справи.

Список використаних джерел

1. Болонський процес: документи. – К.: Вид-во Європейського університету, 2004. – 168 с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ им. Ленина, 2004. – 383 с.
3. Самостоятельная внеаудиторная учебная работа студентов как средство совершенствования учебно-воспитательного процесса по иностранным языкам в вузе / Е. Иващик // Формирование коммуникативной иноязычной компетенции / Сб. научн. тр. Моск. гос. линг. ун-та. – 2005. – Вып. 42. – С. 32-42.
4. Нечаев В.Я. Социология образования / В.Я. Нечаев. – М. : Наука, 2005. – 54 с.
5. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн // Компетентний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – С. 16-25.
6. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти // Компетентний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – С. 34-36.

The ways of efficient organization of students' independent after-class work on a foreign language helps them to acquire knowledge, to develop skills and habits, to achieve the practical knowledge of a foreign language that helps to use it in everyday, professional and business communication and also in their research work have been considered in the article.

Key words: *after-class activities; credit and module system, cognitive activity, skills.*

УДК 373.5:811.112.2(477)“19”

Калинюк Т. В.*

РОЗВИТОК ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛАХ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УРСР (40-І-КІНЕЦЬ 80-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті висвітлено особливості розвитку найосновніших форм навчальної діяльності у школах з поглибленим вивченням німецької мови упродовж другої половини ХХ століття.

Ключові слова: *форма навчання, стратегія навчання, іноземна мова.*

Створення сприятливих умов для всебічного розвитку здібностей і можливостей кожного школяра в умовах школи з поглибленим вивченням іноземної мови, зумовлює активний пошук ефективних форм навчальної діяльності. Вважаємо, що тут доречним стане звернення до досвіду використання їх у практиці роботи школи з поглибленим вивченням німецької.

* © Калинюк Т. В., 2012